

ходът на българската куклено-театрална школа, на брабурното представяне на нашите творци на международните фестивални сцени.

Не намерих за липса на актьорски таланти – такива винаги сме имали в изобилие. Нито дори за пропуски в куклено-театралното образование – там поне съм пряк свидетел на високо престижни постижения във всички курсо-

ве. В професионалния театър обаче се среща на места някаква инерция, надявам се, временна, която поглъща енергията на творците в посока, по-различна от тази, която би обърнала детските сетива, внимание, въображение.

Може би проблемът е най-вече в режисьорския контрол над актьорските, неосъзнати, като ефект с обратен знак, демонстрации на

сценична свобода... Професионалните приоритети в някои детски представления не винаги намират своето адекватно място на сцената днес.

На фестивала в Санкт-Петербург, също битуваше вече мнение, че кукленият театър, в някаква степен търси своите нови посоки, своите нови средства, своя нов облик...

Елена Владова и най-новата ѝ книга

Проф. Славчо Маленов

Ст.н.с. I ст. д.н. Елена Николова Владова е родена в София през 1945 г. Тя е дъщеря на известния скулптор, живописец, дизайнер, график, сценограф и изкуствовед Николай Шмиргела – дългогодишен директор на НХГ, основател (с помощта на покойния патриарх Кирил) на криптата в храм-паметника „Александър Невски“ и на Катя Владова, допринесла много за развитието на българския професионален и аматьорски куклен театър.

Елена Владова, завършила Английска гимназия в София. Тя е възпитаничка на втория випуск в специалността „Куклено изкуство“ на ВИТИЗ (1964-1968 г.). Работи като актриса и режисьор, следва аспирантура и е асистент във ВИТИЗ, а през 1977 придобива и нова специалност – Режисьор за драматичен театър.

От 1977 до 1985 г. тя е художествен ръководител на два випуска по актьорско майсторство за куклен театър в НАТФИЗ. Преподава и в Нов български университет.

През 1985 година ѝ е призната също специалността Режисьор за документално кино. В това паралелно поприще тя създава редица документални филми, повечето от които са отличени с дипломи и награди на наши и международни фестивали.

От 1985 г. Елена Владова постъпва в Института за изкуствознание при БАН. Там тя се посвещава изцяло на мисията да открива и проучва архивите, да възкресява и съхранява историческите сведения на иначе успешно развиващия се, но небрежен към историята си български куклен театър.

След образователната степен доктор от 1977 г., през 1995 г. тя придобива научното звание ст.н.с. II ст., а през 2001, научната степен Доктор на изкуствознанието, защитена с труда „История на мисълта за куклен театър 1892-1972“.

През 2006 г. с научния труд „Техника на актьорското майсторство за куклен театър (Романтизъм, Модернизъм и времето След-това. За актьора в кукления театър до 90-те години на 20 век)“, тя защитава успешно пред СНС при ВАК, научното звание ст.н.с. I ст. д.н.

Благогарение на Елена Владова днес са съхранени ар-

хивите на едни от най-значимите личности за възникването и утвърждаването на кукления театър у нас като: Елисавета Консулова-Вазова, Екатерина Базилевич, Кирил Батембергски, Мара Пенкова, Георги Сарванов и др. Нейна заслуга също така са откриването, проучването и съхраняването на огромен брой архивни материали и копия от тях, свързани с историята на кукления театър, както и копия от материали, публикувани в столичния и провинциалния печат и в специализирани издания. Тя неуморно търси, съпоставя, участва в научни сесии и конференции, публикува статии и части от изследователските си разработки в редица научни издания.

Цялата тази огромна работа с *изворови материали* хвърля нова светлина върху малко известни факти и събития от историята на кукления театър в България. Резултатите от тези нейни разкрития са намерили място в редица публикации и трудове като: „*Мястото на актьора за осъществяването на сценичния образ на спектакъла*“ – годишник на ВИТИЗ; книгите „*Благославия на кукаите*“ – САБ, 1997; „*История на мисълта за куклен театър в България (1892 - 1972)*“, ИИ - БАН, 2000; „*Кукли и фолклор*“ – ИК „Иван Вазов“, 2000; „*Техника на актьорското майсторство за куклен театър (Романтизъм. Модернизъм и времето След-това. За актьора в кукления театър до 90-те години на 20-ти век)*“, както и много други, публикации в различни специализирани списания и издания на Института за изкуствознание при БАН.

Трудът „*Българската кукаена пиеса от модерността до 90-те години на 20-ти век. Текстове за куклен театър в България до 90-те години на 20-ти век*“ е отново едно уникално по своя характер изследване. То съдържа 25 раздела, от които 6 са посветени на стриктното систематизиране на материалите, илюстрациите и библиографията, дали повод за изграждане на тезите и съжденията в него.

В тази книга Елена Владова разглежда развитието на куклено-театралните текстове от първото *организирано* българско куклено представление, чиято 85-годишнина отбелязахме през 2009 година до 90-те години на миналия век с всичките му лутания и преврат-

Елена Н. Владова

БЪЛГАРСКАТА КУКЛЕНА ПИЕСА
от модерността до 90-те години на 20-ти век

ности. Проследява развитието и връзките на текстовете в родния ни куклен театър с тези на европейския. Анализира пренасянето на различни структури и модели на народната и високата култура на нашия и на европейските народи в текстовете за куклен театър у нас и ги определя като *част от европейската „модерност“*.

Различните аспекти, чрез които се разглеждат текстовете, правят изследването не само единствено по рода си, но и внасят нови гледни точки в европейската теория на кукления театър.

Особен интерес представляват разкритията ѝ за най-ранните проявления на менталните нагласи в българското общество по линия на изграждане на концепция за текстовете за детски и куклен театър.

Чудесни са сведенията, които тя дава за Драматическата школа на Константин Сагаев и за Театъра за деца към нея. Особено впечатление правят петте точки, в които Сагаев формулира разбирането си за текстовете в театъра за деца – детски и куклен.

Това са раздели, които не само ни информират, а правят анализ на ролята и значението на различни концепции за формирането на личности, които по-късно имат важно значение за професионалното израстване на поколения създатели на текстове за детски и куклен театър.

В този свой труд Елена Владова се спира на *приказката, като основа на репертоара* в кукления театър и я разглежда като *пренос* на идеи от европейската култура. Тя отделя особено внимание на еволюцията, която търпят текстовете, създадени специално за спектакли, насочени към *възрастния зрител*, от първите несмели опити през 20-те до големите успехи на професионалния ни куклен театър през 60-те, 70-те и 80-те години.

В труда се проследява процесът на *„текстообразуването“* за куклен театър и техниките за това, усвоявани от утвърдени и начинаещи автори през годините, като навсякъде се спира подробно и определя ролята

на *„преноса, освобождаващ огромен заряд от енергия, ... който го превръщат в полета за нов прочит на разказа“*. Това води до разграничаване на възрастовите разлики в адреса, прави се обстоен анализ на новата по своята специфика и същност драматургия, базираща се на *авторски творби*.

Освен анализ на специфичния път в развитието и израстването на похватите при създаване на текстове за куклен театър у нас, трудът прави непрестанна връзка и с *развитието на техниките и техноогииите* в театъра. В него се съдържат ценни сведения и за постановъчните режисьорски и сценографски подходи, подкрепени с множество примери от професионалната им практика. В този смисъл, трудът на Владова е един изключително ценен документ, даващ представа както за еволюцията на куклено-театралните текстове до 90-те години на 20 век, така и за развитието на куклено-театралното изкуство през този период като цяло.

Естествено е основната слава и популярност в изкуството да принадлежи на онези, които го създават – артистите. Какво обаче би останало от постиженията на славата им, ако не са изследователите и учениците? В нашето малко съсловие имаме много творци, правещи театър, няколко успешни педагози (професори и доценти), преподаващи как се прави куклен театър и само двамата доктори на науката, посветили се освен на педагогиката и на изследванията в сферата на историята и теорията на нашето куклено-театрално изкуство. Предвид настоящото отношение на управляващите към науката и изкуствата у нас и предвид онова, което се задава, ние трябва да бъдем признателни за това, което те са направили, защото то ще е изходната база за онези, които след време ще правят „разкопките“.

Сценичното творчество е ефимерно. Онова, което вчера е било на сцената постепенно бледнее и чезне. От спектаклите, сътворени с общите усилия на много хора, остават само по няколко фотографии (а често и те липсват). Дори и най-прекрасните спектакли с времето се забравят. Само записаното остава.

Благодарение на трудовете на Елена Владова, делата на едни от най-големите личности в историята на българския куклен театър са възкресени. Спомените за тях са съживени и те, благодарение на нея, са станали безсмъртни.

Книгата *„Българската куклена пиеса от модерността до 90-те години на 20-ти век. Текстове за куклен театър в България до 90-те години на 20-ти век“* ще бъде още един неин ценен принос в обогатяването на книжнина по проблемите и развитието на българския куклен театър. Този труд, както и останалите ѝ книги, са неотменно помагало за всеки желаещ да се занимава с художествено-творческа и научноизследователска дейност и прозорец към истината за онези, които искат да надникнат в историята на куклено-театралното изкуство.

Нека поздравим авторката Елена Владова както с новата ѝ книга, така и с юбилейната ѝ годишнина. Нека ѝ пожелаем здраве, дълъг живот и кураж, въпреки превратностите на живота да продължава, все така неуморно да търси!